

Vít Ondrák  
Lingvistika a umělecký text (LS 2017)

### **Barvy u Jiřího Wolkra (Host do domu, Svatý kopeček)**

Wolker Jiří: *Výbor z díla Jiřího Wolkra*. Václav Petr, Praha 1941.

Naivisticko-primitivistická představa lyrického já jako nezkaženého a upřímného  
Pnutí mezi dětství (zjednodušený pohled na svět, „černobílý“) a dospíváním (pluralita,  
zkušenosti)

Kolektivní vnímání namísto individuálního.

Umělec jako ten, kdo konstituuje/tvoří svět.

Co je barva?

Fyzikálně poznatelný svět kolem nás vnímáme, hodnotíme, poznáváme mimo jiné s pomocí  
barevného spektra. Subjektivně se ovšem při takovém způsobu vidění světa nevyhneme  
(omezení psychofyzické osobnosti, individuální počet čípků, senzitivita, atp.)

#### **Bílá: 3 + 13**

Čistota (bílá jako pel, bílá postel)

Světlo, záře (bílá oblaka, bílé skály, hvězda bílá, bílý měsíc)

Nevinnost, neposkvrněnost, čistota (bílá panna)

Viditelnost (bílá boží muka, silnice bílá)

Svátečnost (andělé bílí)

Naděje, mír, zima

#### **Šedá: 2 + 2**

Bezbarvost, nijakost (šedé kupé, šedivé dráty deště)

Stáří (šedivé vlasy, šedivé vousy)

Kontrast, elegance, jednoduchost

#### **Černá: 2 + 5**

Elegance, vážnost (černé šaty, černé kolejnice)

Etnikum (černoši)

Stáří (oči dvě černé nitky)

Smrt, smutek, provinění, nedůvěra

#### **Modrá: 3 + 4**

Moudrost, upřímnost, prostost, plačtivost (modré oči Boha, modroocí havíři, modrooký  
dělník)

Den/noc (vezou modrý den, modrá paseka, modrá věž noci)

Věk (zmodralé ruce)

Zima, voda

**Zelená: 4 + 2**

Příroda (zelený trávník, Svatý kopeček, děti a lesy hrají si na vojáky a krvácejí zelenými ranami)

Nezralost (zelené myšlenky, děti a lesy hrají si na vojáky a krvácejí zelenými ranami)

**Červená: 2 + 5**

Tělesnost (červené blizny, červený květ, červené srdce, červené panenky)

Zralost (červený květ, červené blizny, červená jablka, červené panenky)

Teplo (červené šátky, červené srdce, červené panenky)

Láska, agrese, válka, stud

**Růžová: 0 + 2**

Naivita, čistota, neposkvrněnost (růžová konvička, růžové okvěti)

Odstín červené

Cizost, zdraví, klid, plodnost

**Žlutá/zlatá: 2 + 5**

Světlo (žlutavý kostel, žluté pivo, zlaté ráno)

Vzácnost, jedinečnost, vznešenost (zlaté a vybavené vagony, zlaté pero, zlaté ořechy)

Veselost, stáří, podzim, nemoc, 1. místo

**Stříbrná: 0 + 1**

Zářivost, výjimečnost (stříbrná vzpomínka na matičku)

2. místo

**Bronzová: 0 + 1**

Lesk, výjimečnost (bronzový hlas)

3. místo

## **Žebráci**

...

Tenkrátě měl jsem mnoho zlých věcí,  
které dech úží,  
černé šaty, límec, knihy, vázané v kůži

...

Nic jsem mu nedal – neměl jsem rukou.  
Jen když jsem se styděl,  
když jsem jeho oči viděl,  
modré od západu k východu.  
Pán bůh odešel.  
Dveře zůstaly otevřené.

Ty jednou mě vytáhly bez límce a knih,  
na cestu daly mi mošnu a chlapecký smích,  
mnoho smutků a urážek do uzlíčku  
a stříbrnou vzpomínku na matičku.

## **Na svatodušní svátky**

...

Na svatodušní svátky  
srdci se vždycky chce k mamince zpátky,  
aby ona, dobrá a roztomilá,  
je růžovou konvičkou zalila,  
jak za oknem kvítka.

...

Dny za sebou jedou a jedou,  
zlaté a vybavené vagony první třídy  
svátečního vlaku.  
Chlapec v poli myslí, že převezou za kytku máku,  
nebo za slzu, nebo za úsměv,  
ale ony přejely, nevzaly,  
neřekly nic,  
za sebou nechaly  
jen svět, spoutaný okovy černých kolejnic.

### **Poštovní schránka**

Poštovní schránka na rohu ulice,  
to není nějaká leccjaká věc.  
Kvete modře,  
lidé si jí váží velice,  
svěřují se jí docela,  
psaníčka do ní házejí se dvou stran,  
s jedné smutná a s druhé veselá.

Psaníčka jsou bílá jako pel  
a čekají na vlaky, lodě a člověka,  
aby jak čmelák a vítr do dálek rozesel,  
– tam, kde jsou srdce,  
blizny červené,  
schované v růžovém okvěti.

Když na ně psaní doletí,  
narostou na nich plody  
sladké nebo trpké.

### **Žně**

Slunce je veliký básník  
a napsalo krátkou báseň  
zlatým perem  
na naši zem.

Muži bez kabátů,  
ženy s červenými šátky,  
děcka na mámině sukni  
přes celý den  
jen  
čtou a čtou a čtou.

...

### **Žák**

...

Slunce se směje, až nebe duní.  
Zavolá na tě bronzovým hlasem:  
„Hochu, všechno už umíš, co potřeba na dvacet let!  
Pohod' mi svět  
do náruče,  
do srdce je zabal,  
ať se nepotluče.“

## Okno

...

Bílá oblaka,  
bílé skály,  
Afriku i Australii jsme zcestovali,  
s černochy se pobratřili,  
Indiány navštívili.  
Našli jsme i nové světadily,  
ze světadílů nejmladší,  
to vše ale nestačí,  
abychom se zastavili.

...

## V parku před polednem

Po zelených trávnicích bílé prvosenky připlouvají,  
plachetní lodi vezou modrý den,  
u domků z písku děti jej rozdávají  
celému parku, který je městem obklopen.

...

## Ukřižované srdce

Srdce ukřižované na dřevěném kříži  
předvěcírem zemřelo.  
I snali je a do země vložili,  
slzami zalili  
a srdce vzklíčilo

dnes ráno.

Červený květ  
chodí po zemi a po nebi  
Pánaboha velebí v nevěstincích a kasárnách,  
v předměstských domcích a továrnách  
a říká celému světu:

„Jsem láska a kvetu  
ranou otevřenou,  
aby všichni nevěřící,  
železným životem rozbití,  
mohli v ni prsty vložit.“

### **Ze soboty na neděli**

...

V den výplaty  
peníze má, i kdo není bohatý.  
Měsíc je jako panna bílý,  
opilí se životem neopili,  
oni jej zapili rumem a slivovicí  
jako chorobu žaludeční  
nebo lásku podvedenou.

...

### **Básníku, odejdi!**

Básníku, odejdi!  
Zahod' vše – jen rýčem se vrat'  
a přeryj ten lán od hřbitova k obzoru!  
Z večera zasej tu lásku a pokoru,  
aby se urodilo ráno zlaté a zářící,  
jemuž by scházeli básníci,  
protože všichni lidé  
by dovedli plakat a zpívat.

### **Host do domu**

...

Zaradovali jsme se oba velice,  
když jsme našli nové a dovedné ruce na svém těle,  
zemi jsme do nich uchopili převesele  
a země byla těžká jako práce modrookých havířů  
a země byla slavná jako rodinná kamna při večeři.

...

Však my už cestu docela dobře najdeme,  
vždyť ne hvězda jediná,  
ale hvězd tisíce  
dobře nás povedou na všechny strany od bílého měsíce,  
protože se na všech stranách narodila  
pacholátka.

...

Do prázdných talířků oči své k noclehu položíme,  
z krve a ze sazí básničku vystavíme  
Básničku jako velikonoční svíci,  
bílou, svítící, potěšující,  
o cestě k ráji.

...

### **Poutníci**

Já jsem cesta – já jsem hvězda bílá,  
na svět ruku svou jsme položila,  
na černý kabát pentli přišpendlila  
jako v neděli.

...

### **Smrt**

Smrt jsou jenom bílá boží muka  
na rozcestí v poli.  
Dlouhá cesta utrmácí,  
nohy bolí,  
oči jako smutní ptáci  
na trávník se posadí,  
ruce zemi pohladí.

Pro člověka  
je zem jako postel měkká.  
Usneš. – Nebe vyzvání  
klekání,  
kraj je bílý jako z mléka,  
srdce pije, hlava leží,  
oblaka jdou bez otěží,  
nebe táhnou za sebou.

...

### **Noční déšť**

...

Když tak stojí,  
musí si vykládat samé smutné věci,  
protože déšť je drží v kleci  
s šedivými dráty,

...

### **Na svatého Mikuláše**

Dnes je svatého Mikuláše,  
a já jedu domů rychlovlakem,  
očima ukrājuji si ze země jako z mléčné kaše,  
posypané cukrem a skořicí,  
zapomínám na noviny, tramvaj a ulici  
v šedivém kupé  
s lidmi, kteří odjíždějí nebo přijíždějí  
vlastnímu srdci.  
Svatý večer  
proměnil náš vlak v punčošku za oknem.  
Pane Mikuláši, přijdi také sem,  
navštívit tyto neklidné děti na jejich pouti.

Ony chtějí zem svými cestami obejmouti  
a nebe svými úmysly.  
Pověz jim slova víry a potěchy,  
vlož laskavě červená jablka a zlaté ořechy  
do tohoto vlaku Praha–Bohumín  
a do vlaků celého světa.

### **Hřbitov**

...  
Když nebe je dobré,  
tak chodí tu andělé bílí  
obvázat hroby, které se ještě nezajizvily.  
Promluvit se třemi, čtyřmi stařenkami v černých šatech,  
s největšími broučky v této zahradě.  
Do očí se jim posadí,  
– to nejsou slzy –  
to jsou oni – andělé, já je znám,  
vždycky mě pohladí,  
když tu někdy chodívám tuze sám, a říkají:  
Na této zemi není smrti –  
jsou jenom staří a mladí.

### **Svatý kopeček**

Žlutavý kostel vlá na hoře zelené,  
to je korouhev této krajiny tiché a svěcené,  
to je Svátý Kopeček u Olomouce, místo pro poutníky a výletníky,  
osada, dodávající dělníky továrně Kosmos a továrně na hřebíky,  
panna Marie se zde zjevila a stále zjevuje se  
babičkám s nůšemi a dětem na chraстí v lese,  
zde jsou mé prázdniny od narození až do let dvaceti  
v borových pasekách a lískovém houští dobře zasety,

a já jsem procesí dychtivé božího slova,  
přicházím z daleké Prahy a rodného Prostějova,  
dospělý chlapec, student a socialista,  
věřící v sebe, železné vynálezy a dobrého Ježíše Krista,  
dubnové stromy, silnice bílá a přec smutného něco tu je,  
jdu navštívit babičku chorou a dědečka, který ji ošetřuje.  
Zvonek na konci chodby na drátě železném chodba,  
vonící každý rok stejně břidlicovým kamenem,  
sednička malá, za okny celý lesy sedí v květináči,  
zmodralé ruce a šedivé vlasy na smutné posteli pláčí.

Když jsem jak děcko byl nemocný, toť jste mi, babičko, pomoranče nosívala,  
až dětská nemoc se nakonec jak dřevěná hračka rozlámala,  
já bych vám také rád něco přinesl, však vy už si hrát nemůžete,  
svačinu u stolu pojídám, za okny třešně kvete,  
o svém životě vám vykládám s velikou silou a nadějí,  
mysle, že mladá slova jak teplý čaj srdce vám zahřejí,



já zdravý jsem ještě a myslím, že smrt je jen nemoc jak ostatní nemoci,  
chtěl bych vám rukama svýma od všeho bolestného pomoci,  
ale vaše oči – dvě černé nitky, a na nich tělo jak těžká rána visí,  
stále jen říkají: něco jiného my – a něco jiného ty jsi!

Náhle se ocitám v lese, pátá hodina na věži daleké bije,  
oči na kolenou přijímají známé věci a v prsou slavnostně mi je,  
soustřeďuji se jak kamének spadlý do studánky uprostřed lesa,  
ulice, komíny, tramvaje, noviny, sklepníci vstoupili na nebesa,  
dnes budou z nich hvězdy a do snů budou mi svítit,  
na této cestě jsem kdysi moh' otakárka feniklového chytit –  
– a to nejsou cesty, – to jsou truhlice plné bohatství všeho,  
kdykoli tudy jsem šel, zůstal tu kousíček srdce červeného,  
teď všechno mi vracejí s úrokem dnešního odpoledne,  
celý můj život jak květina se mi před očima zvedne,  
jak generál o velké přehlídce přehlížím řady minulých let,  
generál s praporem lásky k večeru sní, že dobude svět.

Vida, tu Karel Šnajdr, můj prastarý kamarád ve skutečnosti stojí,  
dnes, jako vždy, rámeček našemu přátelství dělá sekera, trakař, pařezy a trochu chvojí,  
ač vyrostl na siláka, přec vítáme se, jak sluší na kluky,  
u sedláka sloužil, pak u dráhy našel si místo a ztratil je v době výluky,  
příběhy ze svého života mezi ranami sekerou si podáváme jako kus společného chleba,  
mlátiti do pařezů je práce bohumilá a jest jí zvláště třeba,  
– při tom si vzpomínám, na co bych zapomněl, dík krásné pohodě,  
na otlého učitele, jemuž sloužím za zlý příklad ve škole a v hospodě,  
na cukrlátkové dámy v hedvábných kornoutech s pohledy veřejně dobročinnými,  
nejvíce můj široký klobouk vzbudil mravního odporu mezi nimi;  
každý člověk, když už byl mlád, měl staré své nepřátele,  
dnes však sekerou vyvrátíme i rány na svém těle.

Po práci hladoví na vlastních slovech si pochutnáváme,  
království naše je z tohoto světa, který tu máme,  
pokorným řemeslníčkům dobrou zeměkouli do rukou vložili,  
osázíme ji stromy, domečky, láskou a automobily,  
bída je široké moře a chudi hledají přístavy,  
slunce je divoký revolucionář, den zboží a přes noc jej znovu vystaví,  
my máme raději červené panenky než staré, chamtivé vdovy,  
vyprávíme si o velikém Rusku a statečném Leninovi,  
myšlenky naše jsou zelené a vysoké jako stromy v lese,  
dnes, zrovna tak jako za mlada, na vršky jejich šplháme se,  
žádná víra není laciná, kterou jsi šťastný a laskavý,  
z polínek u krmén dítě pro maminku zázračný zámek vystaví,  
my nejsme rozumní, kdo by byl rozumný ze všech nejvíce,  
nedal by šesták stařence, žebrající na konci města u nemocnice,  
a nemoc nechodí jen po lidech, ale i po horách a po celém světě,  
na modré pasece my chlapci se shodli, že, světe, uzdravíme tě.

Po sedmé hodině půjdu jak jindy pod okno zapískat,  
z města už vrátil se Bohuš Tureček, můj druhý kamarád,  
v malé jizbě na teplých kamnech, mezi stolem a kalendáři,  
paňmáma pro syna jediného pokojnou večeri vaří,  
se mnou sem vstoupili dva její mrtví synové, zabítí ve válce,  
příliš mnohokrát mě viděla s nimi na kopci, v lese a na skalce,  
ale její bolest je prostá a statečná jak obrázek panny Marie,  
tobě, matko, nikdo nezabil syna, i když jiným jej zabije,  
mrtví tu zůstanou, až odejdeme do vsi my chlapci živí a sytí,  
abyste mohla i je, paňmámo, u tichého stolu dobře pohostiti.

Náves jak pavouk se do noci spouští, níže a níže padá,  
lošovská silnice je pro ospalý měsíc a neospalé chlapce hlavní promenáda,  
zde je Franta, Josef, Janek a Eman, nad ostatní vynikající kolohnát,  
každý mě poznal, každý mi podává ruku, každý mě ještě má rád,  
jsme vojáci výbojné země a tento svět je náš král,  
společný prapor jak kvetoucí jabloň se večerem nad návsi rozevlál,  
jsem ve vašem kruhu a je mi dobře, jako bych soustem ve vašich ústech byl,  
jsem žvýkán a ssán, pronikám do vaší krve a do vašich žil,  
už nejsem já, už nejste vy, jsme jediný život s rukami dvaceti,  
jsme vlající fábor s radostmi a bolestmi ve spleti,  
jsme modrooký dělník a denně se chodíme modlit do fabriky v Marientalu,  
jsme ocelový drvař a líc máme tvrdou jak skálu,  
jsme ubledlý Bertin, knihař, který se oženil před dvěma měsíci,  
jsme osmahlý čeledín se sluncem na polích klečící,  
jsme pokorný krejčí, který šije ještě pokornější šaty,  
jsme raněný voják na dovolené s rukou pohřbenou do rakve z bílé vaty,  
jsme prašpatný právník, který však přece ve III. semestru udělal státnici,  
jsme, kteří jsme: chlapci na lošovské silnici.

Podél silnice rostou domky jak hříbky a jeden z nich je hospoda,  
při nedělní zábavě mnohdy tu milenec soupeře pro děvče pobodá,  
kumpáni dle zvyku dědiny k deváté hodině jdou sem,  
dnes je tu rozšafno, kouř z dýmek nad stoly trůni jak Bůh otec s šedivým vousem.  
u stolu učitel, četník, poštmistr, výbor Sokola a ostatní zdejší hodnostáři,  
nad sklenicí piva každý důležitě zachází se svou tváří;  
mnoho se změnilo, -nové věci jsou chladnější těch, jež jsme jak děti znali,  
vyhlášky poutí u Svatého Jana plakáty Volné Myšlenky vystřídaly,  
celá stráž lesa pod naším je vykácena dolů až k potoku,  
sotva vidíme, že malými stromky jí osázeli rány na boku,  
sklenice piva je žlutou tečkou na konci tohoto dne, tečkou zítřka však není,  
s tím, s čím se nejvíce loučíváme, jsme nejméně rozloučení.

Housle jsou pták o čtyřech křídlech, jenž nejraději zpívá za šera,  
Bohuš a Josef mi jej do rukou vložili až na konci tohoto večera,  
my jediní zůstali na zamlklé návsi z celého světa.

Housle jsou pták o čtyřech křídlech, proto jej pouštím, an vzlétá  
allegro agitato:

– děti a lesy hrají si na vojáky a krvácejí zelenými ranami –

capricioso pizzicato:

– kouříme tajně v houšti cigaretu a živíme se ukradenými hruškami –  
andante amoroso:

– dva milenci na pasece topí se v hořící rose –

di marcia funebre:

– septimán ozdoben dekadentními neřestmi jak kroužkem černoch v nose –  
ad libitum:

– to jsem já, který tu o sobě hraji a kterého poslouchá svět, na každou strunu připadá 5 mých minulých let.

Sednice v prvním poschodí jako zvon houpe se na modré věži noci,  
uchystali mi bílou postel, chléb a petrolejovou lampičku s čarovnou mocí,  
tři okna sedí v lipových haluzích jako tři pohádkové květy,  
na nebi hvězdy nebeské a na zemi lidské jsou rozesety,  
já jsem ve zvonu srdcem a bijí do jeho stěn,  
aby každý věřící to slyšel a byl z toho potěšen,  
tato krása je příliš těžká pro člověka jediného,  
moji přátelé jdou za hlasem zvonu okusit se mnou štěstí všeho,  
ale i pro nás je příliš veliké a těžké toto štěstí,  
dej, Bože, ať všichni lidé jsou naši přátelé, ať přijdou a pomohou nám je nésti,  
aby nám nespadlo, nerozbilo se a neporanilo této spící dědiny,  
člověk by umřel už tím, že zůstal by na světě jediný.

Dříve než usneme, na svou milou si vzpomeneme,  
i do snu si její obrázek v očích ponese,  
neboť ona ví, co je to láska a bolest, my od ní se to dověděli,  
bolest je života půl a láska je život celý,  
pro ni a pro nás všechny se navzájem zaslíbíme,  
pro ni a pro nás a pro všechny svět jediný postavíme.

Svatý kopečku, kosteli vlající na hoře zelené,  
korouhvi této krajiny tiché a svěcené,  
spravedlivou sílu, dětské oči a jazyky ohnivé dej nám všem,  
ať to, v co věříme dnes, též zítra provedem!